

İĞDIR İLİ YER ADLARINDA KULLANILAN RENK ADLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

A Study On The Names Of The Color Used For The Names Of The Places In Iğdır

*Eyup Sertaç AYAZ
*Selin AYAZ

ÖZET

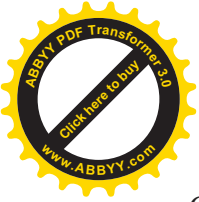
Renklerin yaşamımızda çok önemli bir yeri vardır. Renklerin, insanların ruhsal ve fiziksel halleri üzerindeki etkileri artık günümüzde kabul gören bir olgudur. Renklerin bireylerin çeşitli psikolojik dürtü, güdü ve ihtiyaçları üzerinde de etkili olduğu, yapılan çeşitli deneylerle kanıtlanmıştır. Örneğin; turuncu, kırmızı ve sarının iştah açıcı etkisi olduğu; mavi, turkuaz ve yeşilin susuzluk duygusunu arttırdığı, kırmızının ve eflatunun cinsellik güdüsünü arttırdığı, pastel tonların annelik ve şefkat duygusunu çağrıştırdığı, mavi ve yeşilin sessizlik, sükûnet duygusunu çağrıştırdığı saptanmıştır. Yapılan çeşitli araştırmalarda, mor, kırmızı, altın sarısı ve siyah gibi renklerin saygınlığa önem veren kişiler tarafından tercih edildiği görülmüştür. İçinde bulunduğumuz modern çağda renklerin insanlar üzerindeki etkileri tüm çevrelerce kabul görmüş ve renkler tüm sektörler tarafından hedef kitlelere yönelik amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadırlar. Mesela; kırmızı rengin iştah açıcı özelliği bilindiğinden dünyadaki gıda firmalarının hemen hemen hepsinin logolarında kırmızıyı tercih ettiklerini görüyoruz. Kırmızının aksine mavi, yeme içgüdüsünü engelleyen bir renk olduğu için lokantalarda pek kullanılmaz. Mavi renk gökyüzünün ve denizin simgesidir; huzuru temsil eder ve sakinleştirir. Bu yüzden özellikle erkek çocuk odaları için mavi genellikle tercih edilen bir renk olmuştur. Aynı zamanda çoğu ülkede intiharları engellemek için köprü ayakları maviye boyanır. Sarı renk geçiciliğin ve dikkat çekiciliğin ifadesidir. Bu yüzden tüm dünyada taksiler dikkat çekmesi, geçici olduğunun algılanması için sarı renktedir ve araba kiralama firmaları logolarında hep sarı rengi kullanırlar. Var olma ve başkaldırışın rengi olan siyah, gücü ve tutkuyu temsil eder. Bu nedenle, tüm makam araçlarında siyah kullanılır. Beyaz renk ise özellikle hastaneler, ilaç ve temizlik firmaları gibi sağlık ve hijyeni vurgulamak isteyen kuruluşlarda en çok tercih edilen renktir.

Renk, iletişimin önemli bir aracıdır. Mesaj taşır. Anlaşılması, benimsenmesi kolay bir şifredir. Türklerde renklerin, bilinçaltı çağrışımlarıyla dolu anlamları vardır. Hatta gerçek-somut görünen rengini, bilinçaltı anlamlı renkten ayırmak için iki ayrı dilden farklı kelimeler kullanırız; siyah elbise siyah boya gibi Arapça kökenli ‘siyah’ sözcüğünü kullanırken mecazi anlam taşıyan ifadelerde siyahı değil öztürkçe ‘kara’ kelimesini kullanırız. Kara bahtım, kara sevda, karabasan gibi. Türkçede süt beyazdır, elbise beyazdır ama duygusal çağrışımda ‘anamın ak sütü kadar helal’ deriz. Bayrak kırmızıdır; fakat ‘al bayrak’ olunca vatan-millet-Sakarya çağrışımı yapar.

Renkler tarih boyunca her alanda kullanıldığı gibi aynı zamanda insanların renklere yükledikleri anlamlar doğrultusunda yer ve kişi adları oluşturmak için de kullanılmıştır.

* Kafkas Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi sertacayaz@hotmail.com

* Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı, Araştırma Görevlisi ,
selin.ayaz@yahoo.com

Günümüzde renk adlarıyla oluşturulmuş çok sayıda coğrafi yer adı olduğunu görmekteyiz. Bu gün Türkiye Türkçesinde renklerle kurulan 40.000 kadar yer adının bulunması Türkçenin bu açıdan ne kadar zengin olduğunu gözler önüne sermektedir. Yer adı araştırmalarından sadece geçmişe ait bilgiler edinilmekle kalmamakta, dil tarihine, yerleşme tarihine, ülkenin etnik yapısına ilişkin önemli sonuçlar da elde edilmektedir. Anadolu’da Türk tarihinin gerçek durumunu ortaya koyan tarihî belgeler yanında, coğrafi belgeler de oldukça önemlidir. Herhangi bir kavmin, bir boyun nerelere kadar yayıldığı, nerelerde yaşadığı gerçeklerini, o kavim veya boyla ilgili coğrafi belgeler niteliğinde olan yer adlarından öğrenebiliriz. İğdir ilimizde de doğada var olan renkler, bu renklere insanların tarih boyunca yüklemiş olduğu anlamlar çerçevesinde yer adları oluşturmak için kullanılmıştır. Bunlardan bazıları; Karataş, Akyumak, Kızılkule, Sarı Abdal köyleridir.

Bu çalışmada; Adbilimin bir dalı olan Yeradıbilim’de renklerin kullanılmasının altında yatan psikolojik, coğrafi, kültürel, tarihsel ve geleneksel nedenler özellikle İğdir ili esas alınarak Türk Adbilim’i bağlamında incelenecektir.

Anahtar sözcükler: renk, adbilim, yer adları, kültür.

ABSTRACT

Colors have an important place in our life. The impact of colors on people's mental and physical state is still acceptable today. Psychological motives of the individuals in a variety of colors, has an effect on the motivations and needs has been proven by various experiments. For example, That orange, red and yellow have appetizing effect; blue, turquoise and green increases Thirst feeling; red and purple increases sexual motive; pastel tones evokes motherhood and the compassion; blue and green evokes quiet, calm emotions is determined. In various studies, it is seen that purple, red, gold and black are preferred by the people who give importance to the regard. In modern times we are in effect on people of color recognized by all circles and colors for all the sectors targeted by the masses are used for purposes. For example we see that the red color known for appetizing effect is used by food companies in the world to feature, almost all of them would prefer to see the logo in red. Unlike red, blue, because instinctively avoid eating in restaurants is a color not used much. Blue color of the sky and the sea is a symbol, represents peace and calm. For this reason, especially boys’ room was preferred blue. In most countries, for preventing suicides, bridges are painted blue. Yellow color is an expression of attraction and attention of impermanence. Attention of taxis all over the world therefore, are yellow for temporary perception that car rental companies and their logos are always a yellow color. The black color of existence and the vision of revolt, it represents power and passion. Therefore, all authorities in their vehicles is black. White color, especially hospitals, pharmaceutical companies, such as cleaning and health and hygiene in the organization would like to emphasize is the most preferred colors.

Colors are important means of communication. They carry messages. Understanding, adoption is a simple password. In Turkey the colors, meaning there is full of subliminal associations. Even the fact-specific display colors, the unconscious sense of color to distinguish the two different languages different from the words we use, black dress black paint Arabic 'black' the word when using the figurative sense, the phrase in the black, 'black' the word we use. I cursed the land, dark passion, such as nightmares. Turkish Milk white, white dress, but the emotional connotations 'to my mother's milk flow halal', we say. Are red flags, but get the flag 'when seems like home-folks-Sakarya.

Colors have been used throughout history in all areas at the same time they are uploaded to the human sense of color and people in line were also used to create names. Today, many created with color names that shows the geographical place name. Founded in Turkish of Turkey today with 40,000 colors in the name of the place of Turkish language is so rich in this respect, what is laid before the eyes. Where only the name of research of the past do not remain knowledge, language, history, settlement history, the country's ethnic structure is also obtained important results. History of Anatolia, the Turkish historical documents that reveal the actual situation as well as geographical documents is also very important. Of any nation, where a neck is extended, where the reality of living in that nation, or fetch documents about the geographical place names in the nature of which we can learn. Igdır province is in the nature of our colors, these colors have been installed throughout the history of people within the meaning of place names have been used to create. Some of them, are Karataş, Akyumak, Kızılkule, Sarı Abdal villages.

In this study, which is a branch of Turkish onomastics, colors have the use of geology in the underlying psychological, geographical, cultural, historical and traditional reasons, in particular on the basis of Igdır province, will be examined in the context of Turkish Onomastics.

Key words: color, onomastic, place names, culture.

AD VE ADLANDIRMA

Adlandırma insanın 'bilme' isteğiyle içgüdüsel olarak ortaya çıkmıştır. İnsan bildiği şeyi sever, bildiği şeye hükmedebilir, bilmediği şeylerden korkar, uzak durur ve bu süreçte bilmediklerine yabancılaşır. İnsanoğlu var oluşundan beri öncelikle kendisini daha sonra yakın çevresini tanımaya ve adlandırmaya başlamıştır. Ad, varlığın bir simgesi, sözcüğü veya göstergesi değil; onun gerçek bir parçasıdır. Yani ad, insan için varlığın kendisidir. İnsan var olan şeyleri ad vasıtasıyla 'bilir'. Adlandırma insan için o şeyi 'bilmektir'.

Nesnelere hükmetmenin temeli onları adlandırmaktır. Nesnelere ad verme yani onları bilme insana egemenlik duygusu ve ayrıcalık da hissettirir. Varlıkların isimlerinin öğrenilmesi ile ilgili kutsal kitaplarda da Âdem'e eşyanın adlarının öğretildiği ve bunun meleklerle göre bir üstünlük olduğu bildirilir.¹

Adlandırma insanın değer verme, ciddiye alma gibi duygularının da bir yansımasıdır. Nesnelere birbirinden ayıran en önemli şey, adlarıdır. Ad, bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim anlamındadır.²

İnsan kişilere, nesnelere, duygularına, doğaya, hayvanlara, yaşadığı yere, coğrafi şekillere, hissettiği, duyumsadığı, gördüğü her şeye ad verir. Bu adlandırmaları neye göre, niye, nasıl, neyden etkilenerek yaptıkları önemli bir konudur. Şüphesiz ki adlandırma insanın tarihsel, kültürel, psikolojik, ekonomik, görsel ve algısal birçok kavramıyla çok yakından ilgilidir. İşte insanın ad verme sürecindeki eğilimlerinin sebep-sonuç ve çıkarımlarını inceleyen bilim dalı 'Adbilim'dir.

Adbilim (Onomastik), genellikle her dilde özel ad sayılan öğeler üzerinde duran ve özel adları köken bilgisi, tarihsel gelişme yönünden ve çeşitli dil ve kültür sorunları açısından inceleyen bilimdir.³ Ad bilimi; canlıların, nesnelere ve kavramların, kısacası çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adıyla ilgilenen bilimin adıdır.⁴

Adbilim çalışmaları içinde bütün dünyada en geniş yeri, Yeradıbilim (Toponomi) alır.⁵ Yer adları bilimi, yer belirten özel adları inceleyen bilim dalıdır.⁶ Yerleşim merkezlerine verilen adların konuluşundaki etkenlerin incelenmesi - ülkeden ülkeye ayrımlar bulunmakla birlikte bütün dünyada birtakım ortak eğilimlerin bulunduğunu göstermektedir. Örneğin her ülkede, ad verme sırasında yerleşim yerinin durumu, konumuyla, orada bulunmuş, egemenlik sürmüş ünlü bir kimseyle, çevrede yaygın mesleklerle, çevredeki bir göl, akarsu ya da anıtlarla ilişki kurulduğu görülmektedir.⁷ Batıda adbilimin bir alt kolu olarak gelişmeye başlayan yer adları bilimi, yalnızca dilbilimin konusu olarak kalmamış, tarih, sosyoloji, antropoloji, biyoloji gibi değişik bilim dallarının da ilgilendikleri bir alan olarak dikkati çekmiştir.

1 Kuran-ı Kerim, Bakara-31

2 Türkçe Sözlük, TDK Yay.,C.I, Ankara 1998, s.19

3 Doğan Aksan, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yay., Ankara 2000, s.32

4 Saim Sakaoglu, Türk Ad Bilimi I, TDK Yay., Ankara 2001, s.9

5 Doğan Aksan, a.g.e., s.101

6 Berke Vardar, Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Multilingual Yay., İstanbul 2002, s.224

7 Doğan Aksan, a.g.e., s.107

Verilişinde pek çok etkenin bulunduğu yer adları bir coğrafyanın, toprak parçasının oraya yerleşen halklar tarafından vatanlaştırılmasının ilk ve en önemli aşamasını teşkil eder.⁸

Bu çalışmada, Adbilimin bir dalı olan Yeradibilim’de renklerin kullanılmasının altında yatan psikolojik, coğrafi, kültürel, tarihsel ve geleneksel nedenler özellikle Iğdır ili esas alınarak Türk Adbilim’i bağlamında incelenecektir.

IŞIK VE RENK

Albert Einstein’in dediği gibi "Karanlık diye bir şey yoktur karanlık ışığın yokluğudur". Işık, görebilmemizin temel kaynağıdır. Eğer ışık olmasaydı hiçbir şey göremezdik.⁹ Renk, ışığın değişik dalga boylarının gözün retinasına ulaşması ile ortaya çıkan bir algılamadır. Bu algılama, ışığın maddeler üzerine çarpması ve kısmen soğurulup kısmen yansması nedeniyle çeşitlilik gösterir ki bunlar renk tonu veya renk olarak adlandırılır. Tüm dalga boyları birden aynı anda gözümüze ulaşırsa bunu beyaz, hiç ışık ulaşmazsa siyah olarak algılarız.¹⁰

Renksizlik karanlık demektir. Işık olmadan renk olmaz. Renksiz bir dünya zifiri karanlık bir yerdir. Renk ışığın varlığıyla var olur. Güneş ışığı yani beyaz ışık, saydam bir cisim olan prizmadan geçirilerek bir ekran üzerine düşürülürse, ekran üzerine düşen ışığın artık beyaz olmayıp, gökkuşağında gördüğümüz yedi renk ışığına ayrıldığı görülür ki buna ‘Spektrum’ ya da ‘Tayf’ denir. Beyaz ışığın kırılmasıyla oluşan bu yedi renk: “Kırmızı, turuncu, sarı, yeşil, mavi, lacivert ve mor”dur.¹¹ Bu temel renklerin karışımı gördüğümüz milyonlarca değişik rengi oluşturur. Aslında beyaz ışık bilindiği gibi görülebilen spektrumdaki bütün renklerin karışımıdır. Işık kaynağı görülebilir, ancak ışık görülemez. Işığı, ancak bir cisimden yansıtırsa görebiliriz. Objelerin üstüne düşen ışık içindeki renklerin bir kısmı, obje tarafından emilir ve bir kısmı da yansıtılarak gözümüz tarafından algılanır. Örneğin kırmızı bir elma, üstüne düşen ışığı emer ve yansıttığı ışık içindeki kırmızı rengin dalga boyu diğerlerine göre fazla olduğu için gözümüze kırmızı görünür.¹²

Renk şu üç sistemde incelenir:

- a) Psikolojik sistemde renk: Beynimizde uyanan bir duyumdur.
- b) Fizyolojik sistemde renk: Çeşitli ışık cinslerinin göz retinası üstündeki sınırlar vasıtasıyla oluşturduğu fizyolojik olaylardır. Sinir sistemlerimizde renk mevcuttur.
- c) Fiziksel sistemde renk: Işığın hangi dalga uzunluklarını hangi oranda bulundurduğuna dair, ölçülerle rakamlarla ifade edilebilen değerleridir. Göz bu dalga titreşimlerini renk sınırları vasıtasıyla beyne gönderir ve renk görülür. Kısaca, ışığın göze gelmesi fiziksel, bu ışınlar karşısında gözde meydana gelen işlemler fizyolojik, ışınların gözde algılanması olayı psikolojik olaydır.¹³

8 Ali Akar, Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 20, s. 51

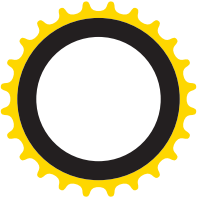
9 <http://tr.wikipedia.org/wiki/I%C5%9F%C4%B1k>, Erişim Tarihi: 16.06.2010

10 <http://tr.wikipedia.org/wiki/Renk>, Erişim Tarihi: 16.06.2010

11 Recep Yaman, Demir Anadol, Reprodüksiyon ve Klişe Teknolojisi, Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul 1984, s. 229.

12 Erol Gül, Karton-Baskı-Kutu Etkileşimleri ve Karton Ambalaj, Kartonsan A.Ş. Yayınları, Mayıs 2001, s. 48.

13 Mehtap Duran Sağocak, Ergonomik Tasarımda Renk, , Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi 6(1), s. 78, Edirne 2005

RENKLERİN İNSANLAR ÜZERİNDEKİ PSİKOLOJİK ETKİLERİ

“Renklerin ifade ettiği anlamlar az veya çok insandan insana değişmekle birlikte, bu konuda kültür ve medeniyet ekseninde genel bir bakış açısı oluşmuştur. Bakış açılarının oluşumunda ırk, coğrafya, iklim şartları, yaşam tarzları, ekonomik şartlar, siyaset, düşünce ve inanç gibi pek çok faktörün etkisi vardır.”¹⁴

Renklerin bireylerin çeşitli psikolojik dürtü, güdü ve ihtiyaçları üzerine de etkili olduğu, yapılan çeşitli deneylerle ortaya çıkartılmıştır. Örneğin açlık duygusu üzerinde turuncu, kırmızı ve sarının iştah açıcı etkisi olduğu; mavi, turkuaz ve yeşilin susuzluk duygusunu arttırdığı, kırmızının ve eflatunun cinsellik güdüsünü arttırdığı, pastel tonların annelik ve şefkat duygusunu çağrıştırdığı, mavi ve yeşilin sessizlik, sükûnet duygusunu çağrıştırdığı saptanmıştır. Yapılan çeşitli araştırmalarda, mor, kırmızı, altın sarısı ve siyah gibi renklerin saygınlığa önem veren kişiler tarafından tercih edildiği görülmüştür.¹⁵

Psikolojik etkilerine göre renkler sıcak ve soğuk olarak sınıflandırılır. Sıcak renkler, dalga boyu yüksek olan sarı, kırmızı ve turuncudan oluşur. Bunun yanı sıra dalga boyu daha düşük olan soğuk renkler ise mavi, mor ve yeşildir. Sıcak renkler daha çabuk algılanabildikleri ve görsel düzen içinde görünebilir olduğu için bize yakın olma hissi uyandırır. Sıcak renkler, izleyeni uyarır ve neşelendirir. Fiziksel gücü, enerjiyi, dinamizmi artırır, metabolizmayı hızlandırır; fazlası ise heyecan, yorgunluk, şiddet, saldırganlık ve yoğunlaşma güçlüğü yaratabilir. Turuncunun dışa dönüklük, girişimcilik, sosyallik sağladığı, sarının şeffaflık, hafiflik, serbestlik duygusu uyandırdığı da ortaya konmaktadır. Sıcak renkli cisim ve mekânların daha yakında ve büyük göründükleri bilinir. Örneğin büyük mekânların küçük görünmesi istendiğinde sıcak renklerin kullanılması uygun olduğu gibi, küçük mekânların da soğuk renklerle boyanarak daha büyük algılanması sağlanabilir. Soğuk renkler ise uzaklık hissi doğurur. Yatıştırıcı ve dinlendiricidirler; güven, huzur, üretkenlik, sorumluluk, düzen, ferahlık, barış, özgürlük gibi duyguları çağrışırlar. Düzeni ve rahatlık duygusunu çağrıştırmaları nedeniyle resmi giysiler ve üniformalarda mavi tercih edilir; hastane odalarında, ameliyat giysilerinde parlamayı önlemesinin yanında, negatif enerjiyi alması, güven ve huzur telkin etmesi nedeniyle de yeşil kullanılır. Soğuk renklerin aşırı dozda kullanıldıklarında ise kasvetli, hatta moral bozucu, bir etki yaratabilirler; tembellik, ağırkanlılık, hayalperestlik, duygusallık uyandırabilirler. Işığın tamamen yutulduğu ya da yansıtıldığı birer rensizlik durumu olan siyah ve beyazın ise meydana getirdiği bazı psikolojik çağrışımlar söz konusudur. Siyah güç, tutku, otorite, ciddiyet, resmiyeti temsil ederken; beyazın temizlik, saflık, istikrar, teslimiyet gibi çağrışımları söz konusudur. Gelinlik ve hemşire giysilerinin beyaz olması bu masumiyet, arılık ve hijyen duygusuna dayanır. Rengin, objelerin algılanan ağırlığı, mekânlarda geçirilen sürenin uzun ya da kısa hissedilmesi üzerinde de etkili olduğu saptanmıştır. Ağırlık etkisinin kırmızı, mavi, turuncu, yeşil, sarı gibi bir sıralamayla azaldığı belirtilmiştir. Ayrıca yapılan tahminler, sıcak renklerin hâkim olduğu mekânlarda geçen zamanın gerçek sürenin üstünde olduğu, soğuk renklerle renklendirilmiş mekânda geçirilen sürenin ise gerçek sürenin altında kaldığı yönündedir. Yapılan deneylerde, renklerin bireyin koku ve tat alma duyuları üzerinde de etkili olduğu saptanmıştır. Örneğin sarı ve yeşilin ekşi; turuncu, sarı ve kırmızının tatlı; mavi ve yeşilin acı; soluk yeşil ve açık

14 Abdullah Eren, Baki Divanı'nda Kırmızı Renk, AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, , S. 37, s.31-68, Erzurum 2008

15 Ulufer Teker, Grafik Tasarım ve Reklam, Dokuz Eylül Yay., İzmir 2003, s.81, (<http://www.focusdergisi.com.tr/bilim/00148/>), Erişim

Tarihi: 16.06.2010

mavinin tuzlu tatları çağrıştırdığı; yeşilin çam kokusunu; eflatunun parfüm kokusunu çağrıştırdığı saptanmıştır.¹⁶

TÜRK ADBİLİMİNDE RENK KAVRAMI

Ad verme tüm kültürlerde olduğu gibi Türk kültüründe de önemli bir yere sahiptir. İnsanlar toprağa varlık mührünü ad vererek vururlar. Bu nedenle verilen adlar bir bakıma yerleşilen coğrafyanın tapuları gibidir. Bundan dolayıdır ki verilen adların Türkçe oluşuna dikkat etmek gerekir. Bir topluluğun millet olma bilinciyle varlığını devam ettirmesi dilinin yaşamasına bağlıysa dilin her türlü tehlikeden korunması gerekir. Dilin kullanımında zaman zaman özensizliklerle karşılaşmaktadır. Bu özensizlikler arasında en tehlikeli ve yaygın olanı yeni kavramları karşılamak için Türkçe sözcükler türetmek yerine bir yerde hazır konmacılık da diyebileceğimiz yabancı sözcük kullanımınıdır. Bu sadece günümüzde ortaya çıkan bir sorun değildir. Bilge Kağan, Köktürk Yazıtları'nda Çince adlar edinen devlet adamı ve aydınları, 'Türk beyleri Türk adını bıraktı. Çin'de oturan (Çin yanlısı) Türk Beyleri Çince adlar alıp Çin Kağanı'na bağlanmış.' diyerek onları eleştirmiştir.¹⁷ Görüldüğü gibi tarih boyunca ad vermede Türkçeye bağlılığın önemi her defasında görülmüş ve sonraki nesiller bu konuda her fırsatta uyarılmıştır.

Ad koyma sosyal bir olaydır ve yönünü belirlemek, kesin bir tespitte bulunmak güçtür. Türkiye Türkçesinde adların kaynağı; din, tabiat, hayvan, renk ve dilek-temenni bildiren kelimelerdir.¹⁸

Renk, iletişimin önemli bir aracıdır. Mesaj taşır. Anlaşılması, benimsenmesi kolay bir şifredir. Türklerde renklerin, bilinçaltı çağrışımlarıyla dolu anlamları vardır. Hatta gerçek-somut görünen rengini, bilinçaltı anlamlı renkten ayırmak için iki ayrı dilden farklı kelimeler kullanırız; siyah elbise siyah boya gibi Arapça siyah sözcüğünü kullanırken mecazi anlam taşıyan ifadelerde siyahı değil, Türkçe karayı kullanırız: kara bahtım, kara sevda, karabasan... Türkçede süt beyazdır, elbise beyazdır; ama duygusal çağrışımında anamın ak sütü kadar helal deriz. Bayrak kırmızıdır; fakat al bayrak olunca vatan-millet-Sakarya çağrışımı yaparız.¹⁹ Renk, göz çelen fiziki bir olay olduğu kadar, bilinçaltında duyguları etkileyen ruhsal bir olaydır da.²⁰

Renkler, Türkçe yer adlarında önemli bir katmanı oluştururlar. Tarihî metinlerden itibaren renklerden yer adı verme geleneğinin izlerini sürmek mümkündür. Türkçenin ilk yazılı belgeleri sayılan Orhun Yazıtlarında ak termel (Ak Termel Irmağı), kara göl (Kara Göl) gibi renk sıfatları ile yer adları yapılmıştır.²¹

Türkçede renkler yer adı oluşturmada kullanılmasının yanı sıra; kişi isimlerinde (Pembe, Gülbeyaz, Karahan vb.), coğrafi adlarda (Kızılırmak, Yeşilirmak), duygu

16 Mehtap Duran Sağocak, a.g.e., s.78-79

17 Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yay., İstanbul 1975, s.68

18 Osman Kibar, Türk Kültüründe Ad Verme, Akçağ Yay., Ankara 2005, s.137

19 Reha Oğuz Türkan, İkna ve Uzlaşma Sanatı, Altın Kitaplar Yay., İstanbul 2006, s.86-87

20 Reha Oğuz Türkan, a.g.e., s.90

21 Ali Akar, Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği, www.pdfactory.com, Erişim Tarihi: 15.06.2010

yoğunluğunu anlatmada (karasevda), soyut-somut varlıkları betimleme amacıyla sıfat görevinde (Ak gün - Kara gün, al bayrak, kızıl kan, mavi gök, pembe düş, al yanak, sarı kız, kara çocuk, yeşil elma vb.), hayvan adlarında (Karayılan, gökkurt, akbaba, karaca, yeşil ördek vb.) ve daha birçok alanda ad oluşturma amacıyla kullanılmışlardır.

Eski Türk inanişında ana yönler de renklerle karşılanmıştır. Türk dilinde, kök doğuyu, kızıl güneyi, ak batıyı kara da kuzeyi sembolize etmektedir.²² Orhun Kitabeleri'nde dünyanın dört bölüme ayrıldığını ve her bölümün ayrı bir hükümdar tarafından yönetildiğini biliyoruz. 'Yir Sup' adı verilen bu hükümdarlar dört taneydi: Ak Han (Batı), Gök Han (Doğu), Kara Han (Kuzey), Kızıl Han (Güney).²³

TÜRKLERDE TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE EN ÇOK KULLANILAN RENKLER VE BU RENKLERİN İĞDIR İLİ YER ADLARI ESAS ALINARAK İNCELENMESİ

Türklerde tarih boyunca hemen hemen her alanda en sık kullanılmış olan renklerin Ak (Beyaz), Kara (Siyah), Gök (Mavi), Kızıl (Kırmızı), Al ve Sarı olduğu görülmektedir. Şimdi bu renkleri ve Türklerin bu renklere yüklemiş oldukları anlamları inceleyelim.

Ak

Türklerde 'aklık'; temizlik, arılık, ululuk, yaşlılık, tecrübe ile dolu oluşdu
buy028(ü)0(k)-19(l)1ük0(t)-2ül(r.)-3Devltinlkl velümüğ015(n)28(ü)-19(nr)-1b9(i)3rDE mbölr. buy028(ü)0(k)-

Kara

Türklerde kara renk zengin bir içeriğe sahiptir. Kara kelimesi renk anlamının yanı sıra büyüklük, güçlülük, ululuk, şiddetlilik, olumsuzluk ve uğursuzluk anlamlarını yüklenmiştir.³⁴

Göktürk yazıtlarında ‘kara budun’ geçmektedir.³⁵ Bazı dilci ve şarkiyatçılar kara kelimesinin burada avam halk olarak düşünmüşlerdir. Bu değerlendirmeyi yapabilmek için zıt manada olan ‘ak budun’ kelimesini de bulmak gerekir. Ak budun ibaresine hiç rastlanmaması bu değerlendirmenin, sınıf farklılığına rastlanmayan Türklerde, doğru olmadığını göstermektedir. Buradaki kara güçlü ve büyük manasında kullanılmıştır. Kara Koyunluların hükümdarı Kara Mehmed Beğ ve Kara Yusuf Beğ, Ak Koyunluların ecdadı Kara Yülük Osman Beğ, Osmanlıların atası Kara Osman Beğ adları ve lakaplarıyla metinlerde geçmektedir. Buradaki kara ise doğrudan doğruya yiğit, kahraman ve alp kişi manasındadır.³⁶ Kara ordu yani Çağatay Türk kültür çevresindeki ‘kara çeriğ’ yürüyüş halinde olan ordu anlamındadır. Bu da kara yış, kara orman deyişinde olduğu gibi belki de askerin çokluğundan, kalabalık oluşundan dolayı böyle denmiştir. Kara rengin buradaki anlamı güçlülük, büyüklük olmalıdır.³⁷ Yine Göktürk yazıtlarında yerin rengi, yağız yer olarak tanımlanmaktadır. Türklerde yağız tanıtması toprak tanıtması ve rengidir. Bugün Anadolu’da kara denince, deniz dışındaki toprak parçaları hatıra gelir. Türklerde yerin rengi kara olarak düşünülmüştür.³⁸ Kara sözcüğü yüklendiği güçlülük, ululuk, büyüklük, yiğitlik, kahramanlık anlamlarının yanı sıra yön adı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Kara kuzeyin sembolüdür. Çeşitli kavimler ve kültürler, kuzeyin karanlık ülkesi olduğu üzerinde birleşmişlerdir. Müslümanlar da kuzeye ‘diyar-ı zulmet’ demişlerdir. Bundan dolayı Türkler, kuzeyle ilgili ne varsa onları kara tanıtması ile tanıtmışlardır. Karayel kuzey rüzgârıdır. Kuzeyden esen rüzgârlar soğuktur. Kara kış deyişimizde buradan gelmektedir.³⁹

En eski metinlerimizden beri kara sözcüğü yüklendiği birtakım olumlu anlamların yanı sıra bazı olumsuz anlamları da çağrıştırmaktadır. Kara sözcüğü; kötü iş, kötü amel, kötü yaradılış, ruhun karanlığı, haram gibi anlamlara da gelmektedir.⁴⁰ Dede Korkut’ta Hıristiyanlar için ‘kara tonlu dervişler, kara donlu, azgın dinli kafir’ tanıtmasına rastlanmaktadır. Burada kastedilen bütün Hıristiyanların siyah elbiseler giymesi değil küçültülmesi, kötümsemesi anlamında olmalıdır.⁴¹

Tabiat varlıklarından dağ, su, orman karayla ifade edilmiştir. Kara dağlar özü, ruhu, sağlam tabanı, gökleri delen, doruğu olan dağlardır. Kara sular ve kara ormanlar Türk mitolojisinde sihirli ve karanlık motiflerdir. Kara kelimesi kimi durumlarda güzellik iyilik sembolü de olmaktadır. Gözler, kaşlar karadır; bu da güzelliği temsil eder.⁴³

Kara sözcüğü aynı zamanda yoğunluk ve derinlik anlamları da katar. ‘Kara Sevda’ denildiği zaman sevginin, aşkın ne denli yoğun ve derin olduğu ve ‘Kara Kış’ denildiği zaman da kışın ne kadar soğuk, derin ve sert geçeceği anlamlarını çıkarırız.

Kara renk İğdir ilinde de tarihi süreç içerisinde yüklendiği bu anlamlar doğrultusunda yer adları oluştururken kullanılmıştır. İğdir ilinde kara sözcüğüyle oluşturulmuş bu yer adları aşağıda verilmiştir.

KÖY ADI

KARA GÜNEY
KARA KUYU
KARABAĞ
KARACAÖREN
KARAÇOMAK
KARAHACILI
KARAKOYUN
KARANLIK
KARATAŞ

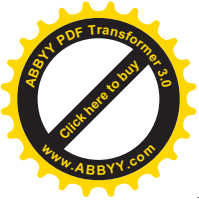
İLÇESİ

MERKEZ İLÇE
MERKEZ İLÇE
ARALIK
TUZLUCA
MERKEZ İLÇE
ARALIK
TUZLUCA
TUZLUCA
TUZLUCA

Al

11. yüzyıl Türk kaynaklarında ‘al’ sözü bir renk olarak değil de, bir bayrak adı olarak geçmektedir. Türkler al rengi uğurlu sayıyorlardı. Türk tarihi içerisinde bu renk olağanüstülük, kahramanlık, itibar ve güç göstergesi olma gibi olumlu anlamların yanında; utanma, sihir, korku gibi çeşitli olumsuz anlamları da yüklenmiştir. Uygurlarda hakanlık hil’atı, kaftanı al renkte idi. Türklerde Çingiz Han döneminde hükümdarlık sembolü olarak kullanılmaya başlanan al damga geleneği Osmanlılara da geçmiş ve bazı işlerde kullanılmıştır. Yine Uygur yazısı ile yazılmış Oğuz destanında Oğuz Han’ın gözleri al’dır. Göktürk kağanı Mohan Kağan’ın gözleri de Çin kaynaklarında al olarak geçmektedir. Bu kullanım hükümdarlara olağanüstülük özelliği kazandırma isteğinden kaynaklanmış olmalıdır. Al; Kaşgarlı Mahmut’un da dediği gibi uğurludur, hakanlık rengidir, kahramanlık ve olağanüstülük anlamları taşır. Al rengin dinde ve sihirde de yeri vardır. Dede Korkut’ta Deli Dumrul hikâyesinde ‘al kanatlı Azrail’ ifadesi geçmektedir. Burada Azrail’in olağanüstülüğüne, ruhaniliğine ve doğüstü güçlere sahip olduğuna vurgu yapılmak istenmiştir. Kutadgu Bilig’de ise yüzün al al olması bir utanma ve mahcup olma ifadesidir. Yusuf Has Hacıp, ‘yüzüm al kılma’ diyerek beni mahcup etme demek istemiştir. Türklerde gebe kadınlara kötülük yapan ünlü ‘albastı’(alkarısı) ruhu da aynı renktedir. Burada al rengin kullanılması bu rengin aynı zamanda kötülük, sihir ve sihirli şeylerle de ilişkilendirildiğini gösterir. Bunların yanı sıra al orman, al kurt sihir dolu, korku dolu mitolojik bir düşünceden

43 Bahaeddin Ögel (2000), a.g.e., s. 442-444

doğup gelişmiştir. Kız ve gelinler al elbiseler giyerler bu onların mutluluk, mürüvvet ve murad giysileridir.⁴⁴

Al renk İğdır ilinde de tarihi süreç içerisinde yüklendiği bu anlamlar doğrultusunda yer adları oluştururken kullanılmıştır. İğdır ilinde al sözcüğüyle oluşturulmuş tek bir yer adı olduğu tespit edilmiştir.

KÖY ADI

ALHANLI

İLÇESİ

TUZLUCA

Kızıl (Kırmızı)

Kırmızı renk ana renklendir ve tabiatta bu rengin örneği ateş ve kandır. Bu renk heyecan, kudret ve akıncılık sembolüdür.⁴⁵

Kırmızı rengin Türklerde en yaygın ve tek adı 'kızıl'dır. Kırmızı sözü eski Türkçede yoktur. 11. yüzyıl Türk eserleri ile Dede Korkut'ta kırmızı sözünü bulamıyoruz. Türklerde kırmızı rengin sembolü veya benzeri kandır. Kan ise kızıl renktedir. Kırmızı Osmanlıda saygın bir renktir. Osman Gazi savaşlarda kızıl sancak kullanmış, ölümünden sonra da eşyaları arasında Alaşehir dokuması kırmızı sancaklar bulunmuştur.⁴⁶ Bunun nedenini kırmızının gücü simgeleyen, canlılık, dinamizm, mutluluk, ağırlık hissini en çok uyandıran, savaşçılığı, liderlik ve hakimiyet duygusunu bünyesinde barındıran, cesareti, enerjikliği temsil eden bir renk olmasına bağlayabiliriz. Türklerde şarap ve ateş de bu renkle nitelenmiştir. Göktürk yazıtlarından Tonyukuk yazıtında 'kızıl kanın tökti' sözleri kullanılmıştır. Dede Korkut'ta ve Altay masallarında da kan kızıl renktedir. Eski Türk edebiyatında hilenin sembolü 'kızıl tilki' idi. Buradan kızılın kurnazlık ve hilekârlık anlamlarında kullanıldığı görülmektedir. Kutadgu Bilig'de kızıl dil kötü dil anlamında kullanılmıştır. Burada düşünüp taşınmadan, sonunun nereye varacağını hesaplamadan sarf edilen sözlerin, insanın başına dert açabileceğini, dili yüzünden belâya saplanıp zarar görebileceğini ifade etmektedir.

Kızıl renk İğdır ilinde de tarihi süreç içerisinde yüklendiği bu anlamlar doğrultusunda yer adları oluştururken kullanılmıştır. İğdır ilinde kızıl sözcüğüyle oluşturulmuş tek bir yer adı olduğu tespit edilmiştir.

KÖY ADI

KIZILKULE

İLÇESİ

MERKEZ İLÇE

Gök (Mavi-Yeşil)

Gök kelimesi Eski Türkçe döneminden beri birden fazla rengi ifade etmiştir. Daha çok mavi ve yeşil için kullanılmışsa da boz, gri gibi renkler için de kullanılmıştır. Günümüzde de Türkçenin çeşitli lehçe ve ağız seviyesindeki dil birliklerinde mavi, yeşil, boz, gri gibi renkler için kullanılmaktadır. Eski Türkçe döneminden beri yeşil için 'yaşıl' kelimesi kullanılsa da

44 Bahaeddin Ögel (2000), a.g.e., s. 400-407

45 Cevad Hey'et, a.g.e., s. 58

46 Hayrettin Rayman, Nevruz ve Türk Kültüründe Renkler, Milli Folklor Dergisi, Yıl 14, Sayı 53, s.13

gök kelimesinin yeşil yerine kullanımı günümüze kadar devam etmiştir.⁴⁷ Gök ve mavi, gök ve suyun simge ve alâmetidir. Gök ve su insanlık tarihinde mukaddes sayılmıştır. Gök rengi sonsuzluğu, türeyişi, emniyet ve huzuru telkin eder. Dostluk, sadakat, vefa, aydınlık, temizlik ve ruhaniliği temsil eder.⁴⁸ Gök; Türklerde Tanrı'nın rengi ve sembolüdür. Göktürk Devleti'nin bu adı benimsemesinde Gök rengin Tanrısal gücü ve hakimiyeti simgelemesinden etkilenilmiş olduğu düşünülebilir. Göğümüzün rengi, bizi sonsuzluklara bağlayan ululuk ve yüceliğin, dünyamızın ve varlığımızın simgesidir. İnsanlara bolluk, refah, ölüm ve felaket yine göklerden gelir. Doğarken, göklerden inme; ölümler de göklere çıkma, insanların dileğidir. Uygur yazısıyla yazılmış Oğuz Han Destanı'nda gök bir kurt Oğuz Kağan'ın ordusuna yol göstermiştir. Gök Böri burada adeta Tanrı'nın habercisi gibi karşımıza çıkmaktadır. Mukaddeslik tanrının özüne mahsustur. Gök kurt burada mübareklik vasfını taşımaktadır. Gök aynı zamanda bilgeliğin de sembolüdür. Kuzey Türk destanlarında zaman zaman gök sakallı bir kişi çıkar, bilgisi ve tecrübesiyle insanlara yardımcı olur. Gök renk Türk geleneklerinde yasta ve ölümlerde de yerini bulmuştur. Dede Korkut'ta geçen "Anam benim için gök geyip kara sarımsın." ifadesi bunu doğrulamaktadır.⁴⁹ Ancak gök rengin kullanıldığı yerlerdeki ölüm hadiselerinde şahadet hali vardır. Herhangi bir ölüm için değil zulümle veya şahadet halindeki ölüm durumları için kullanılmıştır.⁵⁰

Gök renk Iğdır ilinde de tarihi süreç içerisinde yüklendiği bu anlamlar doğrultusunda yer adları oluştururken kullanılmıştır. Iğdır ilinde gök sözcüğüyle oluşturulmuş bu yer adları aşağıda verilmiştir.

KÖY ADI

GÖKÇELİ
GÖKTAŞ

İLÇESİ

KARAKOYUNLU
TUZLUCA

Sarı

Sarı renk, Türk inanışları ile duygularında iyi bir yer tutmaz. Kötü ruhlar, hastalıklar, bomboş çöller, uzun kış günleri, yokluklar hep sarı renkle sembolleştirilmişlerdir. Yalnızca tabiat ve bahardaki çiçek tasvirlerinde zevkle ve istenerek kullanılır.⁵¹ Ak, kara, kırmızı ve gök renkleri yön anlamı taşımaktadır. Ancak sarı renk yön anlamı taşımaz, bu dört rengin ortasında yer alan merkezi karşılamak için kullanılmıştır. Devlet yapısı bakımından değerlendirilecek olursa, sarı renk merkez hâkimiyetini ve kudreti ifade eder. Birçok sarı yanında kullanılan Türk sarısı altın sarısıdır. Altın bilindiği üzere, kuvvet ve kudretin, hâkimiyet ve zenginliğin karşılığı olarak dünya var olduğu günden beri değerini korumaktadır. Yine bu anlayışa uygun olarak tarihte güçlü ve cihangir hükümdarların hepsi altın tahtla birlikte tasvir edilmişlerdir.⁵² Sarı renk Türk mitolojisindeki Ülgen ile doğrudan doğruya ilişkilidir. İnanışa göre; Ülgen'in öyle bir sarayı vardır ki bu sarayın kapıları altındandır ve Ülgen de altın bir taht üzerinde oturmaktadır. Bugün kullanılan sarı da, Osmanlı Devleti'nde sırma sarısı olarak ifade edilen sarı da hep altın sarısı olmuştur.

47 Ahmet Karadoğan, a.g.e., s.94

48 Cevad Hey'et, a.g.e., s. 59

49 Bahaeddin Ögel(2000), a.g.e., s. 457-462

50 Mustafa Kafalı, a.g.e., s. 52

51 Bahaeddin Ögel(2000), a.g.e., s. 479

52 Mustafa Kafalı, a.g.e., s. 50

Dolayısıyla sarı renk Türklerde Ülgen'in sarayının ve tahtının ifadesi olduğu için aynı zamanda dünyanın merkezinin de sembolüdür.⁵³

Sarı renk Iğdır ilinde de tarihi süreç içerisinde yüklendiği bu anlamlar doğrultusunda yer adları oluştururken kullanılmıştır. Iğdır ilinde sarı sözcüğüyle oluşturulmuş bu yer adları aşağıda verilmiştir.

KÖY ADI

SARI ABDAL
SARI BULAK
SARI ÇOBAN

İLÇESİ

TUZLUCA
TUZLUCA
MERKEZ İLÇE

SONUÇ

11. yüzyıldan itibaren kitlesel olarak Suriye, Anadolu, Azerbaycan ve Balkanlar bölgelerini fethetmeye başlayan Türkler, buralardaki meskûn yerlerin adlarını Türk fonetiğine uydururken, ilk defa kendileri tarafından iskân edilen yerlere de genellikle Türkçe adlar vermişlerdir. Bu adlandırma geleneğinde; fizikî özellikler, şahıs adları ve renk adları ön plana çıkmaktadır. Renkler, Türkçe yer adlarında önemli bir katmanı oluştururlar. Tarihi metinlerden itibaren renklerden yer adı verme geleneğinin izlerini sürmek mümkündür. Türkçenin ilk yazılı belgeleri sayılan Orhun Yazıtlarında ak termel (Ak Termel Irmağı), kara göl (Kara Göl) gibi renk sıfatları ile yer adları yapılmıştır. Renk adları, yerleşim bölgesinin arazi durumu, bitki örtüsü ve iklim özelliklerindeki renk unsurlarının ön plana çıkarılarak kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Örneğin; boz kelimesi ile yapılan yer adlarının bulunduğu bölgenin kıraç, gök/yeşil kelimeleri ile oluşturulmuş yer adlarının bulunduğu yerin ise ormanlık yahut yeşillik bir alan olduğu anlaşılmaktadır. Yer adlarındaki renkler, yalnızca arazinin fizikî görünümünü bildirmekle kalmayıp yönleri de sembolik olarak ifade ederler. Türk dilinde, kök doğuyu, kızıl güneyi, ak batıyı kara da kuzeyi sembolize etmektedir. Bu bakımdan yer adlarında geçen yukarıdaki dört rengin aynı zamanda birer yöne işaret ettiğini göz önünde bulundurmak gerekir. Ayrıca, Türk kültüründe renkler, iyilik, güzellik, temizlik, kötülük gibi başka anlam derinliklerine de sahiptir. Renk isimleri niteleme sıfatı görevi ile kullanıldıkları için yer isimlerinde de genellikle tamlayan unsur olarak yer alırlar. Bazen de renk adlarına çeşitli ekler getirilerek yeni yer adının oluşturulduğunu da görmekteyiz.⁵⁴

Renklere yüklenmiş olan genel anlamlar itibariyle oluşturulan yer adlarında genellikle renklerin olumlu anlamlarından hareketle adlandırmalar yapıldığını görmekteyiz. Bu durum isimlere ve isimlerin içerdiği kavramların insanlar üzerindeki psikolojik etkilerine tarih boyunca ne kadar önem verildiğinin, insanların bu konudaki duyarlılığının ve farkındalığının bir göstergesidir.

⁵³ Reşat Genç, Türk Düşüncesi Davranışı ve Hayatında Renkler ve Sarı, Kırmızı, Yeşil, Türk Kültüründe Renkler, Nevruz ve Renkler, (Yay.Haz. S. Tural – E. Kılıç), Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1996, s. 42-43

⁵⁴ Ali Akar, Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği, www.pdfactory.com, Erişim Tarihi: 15.06.2010

KAYNAKLAR

- AKAR, Ali**, “Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 20, s. 51-63
- AKSAN, Doğan**, Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yay., Ankara 2000
- EKREM, Nuraniye H.**, “Hunlarda Renk ve Yön Bilgisi”, Nevruz ve Renkler, (Yay.Haz. S.Tural – E. Kılıç), Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1996, s. 85-94
- EREN, Abdullah**, “Baki Divanı’nda Kırmızı Renk”, AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 37., s.31-68, Erzurum 2008
- ERGİN, Muharrem**, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yay., İstanbul 1975
- GABAIN, A. Von**, “Renklerin Sembolik Anlamları”, (Çev. Semih TEZCAN), Türkoloji Dergisi, A.Ü. DTCF Yay., S. 1, C. III, s. 107-113, Ankara 1968
- GENÇ, Reşat**, “Türk Düşüncesi Davranışı ve Hayatında Renkler ve Sarı, Kırmızı, Yeşil, Türk Kültüründe Renkler”, Nevruz ve Renkler, (Yay.Haz. S. Tural – E. Kılıç), Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1996, s.41-48
- GÜL, Erol**, Karton-Baskı-Kutu Etkileşimleri ve Karton Ambalaj, Kartonsan A.Ş. Yayınları, Mayıs 2001
- HEY’ET, Cevad**, “Türklerin Tarihinde Renklerin Yeri, Nevruz ve Renkler”, Nevruz ve Renkler, (Yay.Haz. S. Tural – E. Kılıç), Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1996, s. 55-61
- İNAN, Abdulkadir**, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 2000
- KAFALI, Mustafa**, “Türk Kültüründe Renkler, Nevruz ve Renkler”, Nevruz ve Renkler, (Yay. Haz. S. Tural – E. Kılıç), Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1996, s. 49-53
- KARADOĞAN, Ahmet**, “Türk Ad Biliminde Renk Kültü”, Milli Folklor Dergisi, Cilt 8, Yıl 16, Sayı 62, Yaz 2004, s.89-100
- KİBAR, Osman**, Türk Kültüründe Ad Verme, Akçağ Yay., Ankara 2005
- ÖGEL, Bahaeddin**, Türk Kültür Tarihine Giriş, T.C. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2000
- ÖGEL, Bahaeddin**, Türk Mitolojisi, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1998
- RAYMAN, Hayrettin**, “Nevruz ve Türk Kültüründe Renkler”, Milli Folklor Dergisi, Yıl 14, Sayı 53, s.10-15

SAĞOCAK, Mehtap Duran, “Ergonomik Tasarımda Renk”, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi 6(1), s. 77-83, Edirne 2005

SAKAOĐLU, Saim, Türk Ad Bilimi I, TDK Yay., Ankara 2001

TEKER, Ulufer, “Grafik Tasarım ve Reklâm”, Dokuz Eylül Yay., İzmir 2003, (<http://www.focusdergisi.com.tr/bilim/00148/>), Erişim Tarihi: 16.06.2010

Türkçe Sözlük, TDK Yay.,C.I, Ankara 1998

TÜRKKAN, Reha Oğuz, İkna ve Uzlaşma Sanatı, Altın Kitaplar Yay., İstanbul 2006

VARDAR, Berke, Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Multilingual Yay., İstanbul 2002,

YAMAN, Recep - ANADOL, Demir, Reprodüksiyon ve Klişe Teknolojisi, Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul 1984

<http://tr.wikipedia.org/wiki/I%C5%9F%C4%B1k>, Erişim Tarihi: 16.06.2010

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Renk>, Erişim Tarihi: 16.06.2010